

А

Акт поділу володінь князя В.-К. Острозького між його синами Янушем і Олександром 1603 року

Один із найважливіших документів історії Острога періоду діяльності ОА. Ще за життя її фундатора князя В.-К. Острозького (1526-1608) між його нащадками, синами Янушем (1554-1620) і Олександром (1571-1603), відбувся поділ усього батьківського нерухомого майна – земельних володінь князів Острозьких. Був занесений до гродської книги міста Нового Корчина біля Сандомира (Польща) 20 березня 1603 року. Опис володінь розпочався 10 березня того ж року і тривав до 17 березня. Збереглася низка копій цього опису в архівах України, Польщі, Росії. В акті зафіксована тогочасна топографія Острога. Вказується розташування вулиць і будівель, оборонних, культових, замкових, публічних і приватних (міщанських і шляхетських) споруд, імена власників будинків, професії мешканців міста, їх повинності й обов'язки, розмір податків міського населення. Перераховані села і фільварки великої території не тільки цього, а й сусідніх регіонів. Також, вказано місце розташування ОА – на території так званого “Пригородка” – біля Замкової гори в напрямку до міста (з північного боку). Тут знаходились “друкарня і школа” (тобто ОА), які перебували у спільній юрисдикції обох князів, синів князя В.-К. Острозького. У цьому ж описі наявні імена трьох острозьких друкарів і місця їх проживання: “Федор Друкар” мешкав на “Заріччі і Залужжі за монастирем і ятками”,

“Іван Друкар” проживав на Зарванській вулиці, а “Тишко Друкар” – на “Заваллі” (тобто за міським валом). Згаданий піп Наливайко, “Ігнатій”. Кілька разів трапляється прізвище *Лятош*. У другій частині міста в “Пригородку” записано: двір, “де Лятош мешкає”, а в першій частині міста після опису “Завалля” зазначені селяни (“хлопи”) різних власників, із них “хлопи панські, що Лятош держить”, їх перераховано 10 імен, а після жителів Бельмажа (сучасна околиця Острога) значиться: “хлопи, которіє Лятос держит на Холюсе” (у польській транскрипції ця місцевість названа “Хорноща”). Там вказані 15 імен селян, назви двох порожніх ділянок, млиночок, солодовня і бровар. Уперше в науковій літературі фрагменти тексту цього акта подав Я. Перлштейн.

Видання: Описи Острожчини другої половини XVI – першої половини XVII ст. / Упоряд. В. Атаманенко. – Київ – Острог – Нью-Йорк, 2004. – С. 75, 77, 78, 79, 82.

Джерела: ЛННБУС. – Ф. Радзимицьких. – № 181. – VI, Ч. 4; Краківський воєводський архів. Секція I (на Вавелі). Архів Сангушків (AS). – Од. зб. 63; РДІА (С.-Петербург). – Ф. 823. – Оп. I. – Канцелярія митрополитів греко-уніатських церков. – Од. зб. 262; ЦДАУК. – Ф. 223. Колекція серія “Б”. – Од. зб. 332.

Література: Ковальский Н. П. Акт 1603 г. раздела владений князей Острожских как исторический источник // Вопр. отечественной историографии и источниковедения. – Днепропетровск, 1975. – Вып. 2. – С. 113-137; Його ж. До історії Острозької друкарні (кінець XVI – поч. XVII ст.) // Тези доповідей Другої наук. конф. Криворізького загальнонаукового фак-ту (Дніпропетровського держ. ун-ту). – Кривий Ріг, 1965. – С. 31-33; Його ж. Документальні письмові джерела з історії Острога // Матеріали I-III наук.-краєз. конф. “Острог на порозі 900-річчя” (1990-

1992 pp.). – Острог, 1992. – Ч. I. – С. 92-98; Його ж. Острог как политико-административный, экономический и политический центр XVI в. // Федоровские чтения. 1981. – Москва, 1985. – С. 48-56; Матеріали до історії Острозької академії (1576-1636): Бібліограф. довідник / Упор. І. З. Мицько. – Київ, 1990. – С. 28, 83, 84; Перлштейн А. Несколько слов о княжестве Острогском // Временник Общества истории и древностей российских при Московском университете. – Москва, 1852. – Кн. 14. – С. 35-40, 45-47; Його ж. Описание города Острога // Чтения Общества истории и древностей российских при Московском университете. – Москва, 1847. – № 4. – С. 137-139; Тучемский М. Город Острог. – Пochaев, 1913. – С. 12-16; Kardaszewicz S. Dzieje dawniejsze miasta Ostroga. Materiały do historyi Wołynia. – Warszawa – Kraków, 1913. – S. 43, 44, 96-100.

Віктор Атаманенко

Акти (хроніка) Острозького парафіяльного костелу

“Akta kościoła farnego ostrogi” – комплексне наративно-документальне джерело. Зберігається під № 1031 в Державному архіві в Кракові (Польща) в збірці князів Сангушків. Структура хроніки схожа на структуру діаріусів або хронік: більшість тексту розміщена у хронологічному порядку, повідомлення продатовані. Це дає підстави називати джерело не просто актами, записами, а хронікою. Більш точно – хронікою, яка писалася при острозькому парафіяльному костелі, оскільки не всі вміщені повідомлення стосуються тільки історії храму; автор звертає увагу й на події, що відбувалися за межами Острога. Джерело подає переважно польською мовою, хоча існують вставки, іноді великі за обсягом, латинських текстів; частина тексту наводиться паралельно двома мовами – староукраїнською та польською; уміщено невеличкий фрагмент гебрейською. Помітним є насичення

мови повідомлень, особливо тих, які описують перші десятиліття XVIII ст., латинськими формулами.

Хроніка, найвірогідніше, почала писатися у першій третині XVII ст. місцевим католицьким плебаном *Войцехом Вітковським*. Авторство наступних частин, за невеликими винятками, у джерелі не зазначається. Можна припустити, що писалася хроніка наступниками *Вітковського* або людьми з їх найближчого оточення. Хронологічно джерело охоплює відтинок від близько першої половини XV ст. до 1804 року. У тексті наявні часові прогалини. За продовжуваністю хроніку загалом можна умовно поділити на три основні частини: приблизно перша половина XV ст. – 1497 р., 1616-1648 pp., 1699-1804 pp., хоча деякі відомості хронологічно виходять за межі означених періодів. Кількість сторінок із деякими пізнішими додатками становить 368. Під час написання хроніки використовувалися усні та письмові джерела. Окрім оригіналу хроніки, відомо про два списки джерела. Перший був виконаний Станіславом Кардашевичем (сином острозького історика С. Кардашевича) у 1894 році. Місцезнаходження цього списку невідоме. Інший неповний список хроніки зберігається в ЦДАУК. Він виконаний паралельно польською та російською мовами. Назва “Akta kościoła farnego ostrogi, które zbierał i pisał począł Xiądz Wojciech Witkowski około roku 1620” – “Летопись церкви фарной острожской, которую собирать и писать начал ксендз Войцех Витковский около 1620 г.” Справа нараховує 30 арк. рукописного тексту, який є витягами з хроніки і доведений не до 1804 р., а до 1799 року. Наприкінці справи запис: “Ці витяги з оригіналу, що його мені уділив п. Кардашевич (очевидно, йдеться про С. Кардашевича-молодшого, бо його батько помер у 1887 р. – Т. В.), переписував пан Фелікс Весоловський в Гощі для мене, я ж займався пошу-